

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

Eubica Mičková

*Katedra východoázijských štúdií, Filozofická fakulta,
Univerzita Komenského, Bratislava*

Cieľom štúdie je stručne zhrnúť doterajšie najdôležitejšie teoretické a praktické poznatky týkajúce sa japonského písma a spôsobu výučby znakov v krajine, ktorá nepoužíva znakové písmo, pomenovať problémy, ktoré v tejto oblasti existujú v slovenskom prostredí a načrtnúť ich možné riešenia tak, aby sa pomohlo slovenskému študentovi osvojiť si japonské písmo čo najefektívnejším spôsobom. Štúdia má dve časti. V prvej stručne predstavujeme japonské písmo ako také. V druhej časti sa na príklade realizácie kurzov o japonskom písme v rámci študijného programu Japonský jazyk a medzikultúrna komunikácia ponúkajú na Katedre východoázijských štúdií FF UK venujeme aplikácii metodík výučby znakového písma, analýze existujúcej študijnej literatúry, jej zaradeniu do osnov kurzov a návrhom do budúcnosti.

1. Japonské písmo

Súčasná podoba japonského písma sa vo všeobecnosti považuje za jeden z najzložitejších systémov svojho druhu vo svete. Pozostáva z kombinácie štyroch druhov písma: pôvodne čínskych znakov *kandži* 漢字, dvoch slabičných abecied *hiragana* 平仮名 a *katakana* 片仮名 a latinky. Vďaka kombinovaniu znakov *kandži* s abecedami *kana* 仮名 sa moderný spôsob zápisu japonského textu nazýva aj *kandži-kana-madžiri-bun* 漢字かな混じり文 [*kombinovaný zápis v znakov a abecedách*].

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

Znaky prenikli do Japonska z Číny.¹ Lenže vzhľadom na to, že japonský a čínsky jazyk sa výrazne líšia,² Japonci ich nemohli jednoducho adaptovať na svoj jazyk. Kým písmo nadobudlo súčasnú podobu, prešlo zložitým vývinom.

Spočiatku Japonci pri písaní používali klasickú čínštinu *kanbun* 漢文. Neskôr si pri čítaní čínskych textov pomáhali štýlom *kanbun kundoku* 漢文訓読 [čítanie zápisu v čínskych znakoch po japonsky]. Na čítanie čínskeho textu vyvinuli systém značiek a symbolov, ktoré vpisovali vedľa znakov. Z týchto pomocných značiek sa vyvinula prvá japonská slabičná abeceda *katakana*.³ Zároveň Japonci vyvinuli systém zápisu *manjógana* 万葉仮名, ktorý využíval len fonetickú hodnotu znakov a ich význam ignoroval.⁴ Postupným zjednodušením znakov *manjógany* vznikla slabičná abeceda *hiragana*.⁵ Obe abecedy od svojho vzniku až po súčasnosť postupne prešli ďalšími úpravami a ich súčasná podoba a spôsob použitia sa ustálili až po reforme v roku 1946 a jej novšej úprave v roku 1986.⁶

Koncept obidvoch abecied je totožný. Obidve majú rovnaký počet znakov a zapisujú navzájom totožnú množinu slabík a hlások. Líšia sa však spôsobom použitia. V modernom japonskom texte sa *hiraganou* zapisujú gramatické prvky, ako napríklad častice alebo sufíxy slovíes a adjektív podliehajúce flexii. Je to abeceda, ktorá sa na japonských zá-

¹ Literatúra uvádza ako obdobie prenikania čínskych znakov do Japonska najčastejšie 4. st. n. l. (Halpern 1995: 53a; Takamizawa 1996: 151) alebo 6. st. n. l. Gottlieb (1995: 3).

² Čínština je jazyk izolujúci (Takamizawa 1996: 11). Čínske znaky zachytávajú významové jazykové jednotky – jednoslabičné morfémy (časti alebo zložky slov) a jednoslabičné slová. Naproti tomu japočina je jazyk aglutinujúci so zrejmyými prvkami flexie (Krupa – Genzor 1996: 207, 174). Čínske znaky sa preto dali aplikovať na čínske výpožičky a na plnovýznamové japonské slová, ale nebolo nimi ľahké vyjadriť postpozitívne častice alebo sufíxy slovíes a adjektív podliehajúcich flexii.

³ *Katakana* vznikla tak, že sa zachovali len určité časti pôvodného znaku a ostatné boli vypustené alebo sa za základ grafémy vzal veľmi jednoduchý znak.

⁴ Napríklad prvé zachované literárne dielo *Kodžiki* 古事記 [Kronika dávnych príbehov] z roku 712 je napísané čínskymi znakmi, ktoré sú významovými ekvivalentmi japonských výrazov a podľa pravidiel čínskej vetnej syntaxe. Ale zbierka básní *Manjósú* 万葉集 [Zbierka desaťtisíc listov] z roku 760 už používa čínske znaky v ich fonetickej hodnote (Krupa – Genzor 1996: 172).

⁵ *Hiragana* sa vyvinula zjednodušením zápisu znakov použitím štýlu *sóšótai* 草書体 [kurzíva alebo rýchly zápis].

⁶ Podrobne o historickom priebehu reformy pozri Gottlieb (1995: 131 – 148, 198 – 199). Obsah realizovanej reformy prehľadným spôsobom uvádza Takamizawa (1996: 133 – 137).

kladných školách vyučuje ako prvá. V literatúre pre deti sa používa na prepis celých viet, prípadne na fonetický prepis čínskych znakov tam, kde sa predpokladá ich neznalosť. Píšu sa ňou aj japonské slová *wago* 和語, pre ktoré neexistuje nijaký čínsky znak (prípadne znak existuje, ale nepatrí do štandardnej skupiny bežne používaných znakov). *Katakana* sa zapisujú výpožičky z cudzích jazykov okrem čínskeho, cudzie vlastné mená a lokálne názvy, mimetické slová a tiež výrazy, ktoré chceme v texte zvýrazniť (podobne ako keď sa v latinke používa kurzíva). Vo vedeckých a technických textoch sa *katakana* používa aj na zápis zoologických, botanických názvov alebo iných špeciálnych vedecko-technických výrazov.

Samotné čínske znaky sa používajú na zápis plnovýznamových slov: podstatných mien, koreňov sloviac a adjektív a na zápis väčšiny vlastných mien. Podrobnejšej kategorizácii znakov, ktorá má zásadný vplyv na spôsob ich výučby, sa venujeme v nasledujúcej časti štúdie.

Latinka do japonského písma prenikla len v poslednom období. Využíva sa predovšetkým pri zápise skratiek názvov organizácií a spoločností v podobe veľkých začiatkových písmen (napríklad: OECD, NATO, ANA, JAL a pod.). Toto použitie súvisí s úsporou priestoru v texte a často ho nájdeme v novinách. Pri zápise celého názvu tej istej organizácie sa však používa pôvodné japonské písmo. Dôvodom aplikácie latinky pri skratkách je fakt, že skratky sú mnohokrát medzinárodne známe, ale aj fakt, že slabičné abecedy *hiragana* a *katakana* obdobné skracovanie nepoznajú.⁷ Latinka sa podľa potreby používa aj na prepis japonských slov a názvov (napríklad pri názvoch staníc metra na lepšiu orientáciu cudzincov, v učebniciach japonského jazyka pre cudzincov) alebo v texte tam, kde sa považuje za vhodné vložiť cudzie slovo v pôvodnej podobe.

⁷ Pri znakovom písme sa však so skracovaním stretávame napríklad pri zápise názvov kontinentov alebo štátov (Ázia: *Adžia* アジア 亜細亜 → 亜, Nemecko: *Doicu* ドイツ 独逸 → 独 a pod.) Ako uvádza príklad, príslušný názov kontinentu alebo štátu sa dá prepísať *katakanou* alebo znakmi, ktoré mu boli prisúdené podľa podoby zvuku. Prvý z prisúdených znakov sa potom používa ako všeobecne akceptovaná skratka pre príslušný názov kontinentu alebo krajiny.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

Kategorizácia znakov

Základná kategorizácia znakov, s ktorou sa stretávame vo všetkých japonských prameňoch, vychádza z najstaršieho zachovaného čínskeho diela o písme *Secumon kaidži* 說文解字 [Výklad významov základných a vysvetlenie štruktúry zložených znakov].⁸ Jeho autor *Kjošin* 許慎⁹ rozdelil znaky do šiestich kategórií *rikušo*¹⁰ 六書: piktogramy *šókei modži* 象形文字, symboly *šidži modži* 指事文字, ideogramy *kaii modži* 会意文字, fonogramy *keisei modži* 形声文字, varianty *tenčú modži* 轉注文字 a výpožičky *kaša modži* 假借文字.¹¹ Prvé štyri kategórie priamo súvisia s etymológiou znakov. Posledné dve kategórie zasa charakterizujú znaky podľa spôsobu ich použitia (Tokuhiro 2008a: 428; Takamizawa 1996: 156). Okrem spomenutých kategórií existuje v japonskom systéme znakov ešte siedma skupina *kokudži* 国字 [*domáce/japonské znaky*], ktoré neboli prevzaté z Číny, ale vznikli v Japonsku.

Keďže z hľadiska spôsobu výučby hrá uvedená klasifikácia znakov dôležitú úlohu, na tomto mieste každú kategóriu charakterizujeme.¹²

(1) Piktogramy sú znaky, ktoré vznikli napodobnením tvaru hmotných vecí. Patria medzi ne znaky vyjadrujúce základné časti tela, napríklad *oko* 目, *ucho* 耳, *ústa* 口, *ruka* 手, prejavy pozorovanej prírody, napríklad *Slnko* 日, *Mesiac* 月, *rieka*, 川, *hora* 山, *strom* 木, *oheň* 火, mená niektorých zvierat, napríklad *kôň* 馬, *ryba* 魚, *ovca* 羊, *krava* 牛, *vták* 鳥 a pod. Tieto znaky nepredstavujú početnú skupinu. Vo svojom pôvodnom alebo zjednodušenom tvare sú však súčasťou zložitejších znakov ďalších kategórií, kde sa stávajú prostriedkom na ich triedenie a zoradovanie do slovníkov tzv. radikálom *bušu* 部首.¹³

⁸ Preklad do slovenčiny preberáme z Uher (2008).

⁹ Meno autora a názov diela uvádzame v súlade s japonskými prameňmi. Podrobne sa *Výkladu významov základných a vysvetleniu štruktúry zložených znakov* vo svojom výskume venuje David Uher. V jeho štúdií (Uher 2008) a ďalších sinologických prameňoch sa meno autora uvádza v podobe Xu Shen 许慎 a názov diela v podobe *Shuo wen jie zi* 说文解字.

¹⁰ Pri prepise do latiniky vychádzame zo sinojaponského čítania znakov.

¹¹ Slovenský preklad názvov jednotlivých kategórií uvádzame podľa Uher (2009: 98).

¹² Pri charakteristike kategórií znakov sme vzali do úvahy aj pramene Tokuhiro (2008a: 428 – 429), Takamizawa (1996: 155 – 158) a Halpern (1995: 51a – 53a).

¹³ Uher (2008) v prípade analýzy diela *Výklad významov základných a vysvetlenie štruktúry zložených znakov* preferuje pojem *determinatív*.

(2) Symboly vyjadrujú abstraktné koncepty, ktoré nemajú materiálnu podobu, a preto ich nebolo možné vytvoriť znázornením reálneho tvaru. Vznikli ako symbolický záznam daného konceptu. Medzi typické znaky tejto kategórie patria číslovky *jeden* 一, *dva* 二, *tri* 三 alebo znaky vyjadrujúce polohu, napríklad *hore* 上, *dolu* 下, *vnútri* 中 a ďalšie znaky vyjadrujúce abstraktný koncept, napríklad *pôvodný/záčiatok* 本, *posledný/koniec* 末 a pod. Symboly sú podobne ako piktogramy málopočetnou kategóriou a spolu s piktogramami sa stali základnými znakmi, ktoré slúžili na vytvorenie zložitejších znakov.

(3) Ideogramy vznikli kombináciou dvoch alebo viacerých existujúcich znakov, aby vyjadrili nový (ale s pôvodnými znakmi súvisiaci) význam. Typickými príkladmi z tejto kategórie sú znaky *jasný* 明 (kombinácia znakov *Slnko* 日 a *Mesiac* 月), *zápal* 炎 (dvojnásobné použitie znaku *ohň* 火), alebo *les* 森 (trojnásobné použitie znaku *strom* 木).

(4) Fonogramy sa skladajú z častí, z ktorých jedna je nositeľom významu a druhá nositeľom zvuku. Významová zložka býva často radikálom znaku. Stáva sa však, že aj fonetická zložka *onpu* 音符 je súčasne nositeľom významu. Ako príklad uvedieme znak s významom *čistý* 清. Sinojaponskými čítaniami tohto znaku sú *sei* a *šó*, pričom nositeľom zvuku je jeho pravá časť 青, ktorá má rovnaké sinojaponské čítania a nesie význam *modrý*. Znak *čistý* (po japonský *kijoi*) je teda kombináciou ľavej časti, radikálu s významom *voda*, a pravej časti, ktorá je nositeľom významu *modrý* a zvukov *sei* a *šó*. Na základe tejto vedomosti už nemáme ďaleko k pochopeniu významu *čistý* „ako krištáľovo čistá modrá voda“.¹⁴

Fonogramy tvoria najpočetnejšiu skupinu všetkých znakov. Z hľadiska ich efektívneho osvojovania je dôležité poznať princíp spolupôsobenia významovej a fonetickej zložky. Ak vieme prečítať fonetikum znaku, s veľkou pravdepodobnosťou vieme znak, ktorý ho obsahuje, prečítať sinojaponským spôsobom.¹⁵ A ak poznáme významy ostatných

¹⁴ Obdobne môžeme postupovať pri ďalších znakoch, ktoré obsahujú rovnaké fonetikum: 請, 晴.

¹⁵ Nie úplne všetky znaky, ktoré na prvý pohľad obsahujú rovnaké fonetikum, majú zhodné sinojaponské čítanie. Napríklad v rade podobných znakov 寺, 時, 持, 侍, 待 majú prvé štyri znaky sinojaponské čítanie *dži* (podľa čítania prvého znaku s významom *kláštor*), lenže posledný znak má sinojaponské čítanie *tai*.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

častí znaku (a prípadný význam fonetika), môže sa nám podariť odvodit' si význam celého znaku.

(5) Varianty sú skupinou znakov, ktorým bol postupom času k už existujúcemu významu prisúdený ďalší význam, čím sa rozšírilo použitie znaku. Typickým príkladom tejto skupiny je znak s významom *hudba* 楽, ktorému bol neskôr priradený ďalší význam *príjemný* na základe prepojenia medzi obidvoma významami: „hudba je príjemná“.

(6) Výpožičky sú znaky, ktorými sa prepisujú nové slová bez ohľadu na pôvodný význam použitých znakov. Znaky sú novému slovu priradené len na základe zvukovej podoby medzi slovom a čítaním daného znaku, napríklad káva *kóhi* 珈琲, Nemecko *Doicu* 独逸 a pod.

(7) Japonské znaky sú relatívne málopočetnou skupinou, ktorú vytvorili Japonci, aby mohli znakom zapísať pojem, pre ktorý nepoznali čínsky znak. Z hľadiska etymológie sú mnohé japonské znaky ideogramami. Mnohé majú, pochopiteľne, len japonské čítanie. Zapisujú sa nimi napríklad mená rôznych živočíchov (sardinka *iwaši* 鰯, treska *tara* 鱈), rastlín (bambusová tráva *sasa* 笹), merné jednotky a ďalšie. Pozoruhodným pôvodným japonským znakom je *pracovať* 働, ktorý má aj sinojaponské čítanie *dó* odvodené od sinojaponského čítania pravej časti znaku s významom *pohyb* 動. Zaujímavosťou je tiež znak *žlaza* 腺, ktorý má len sinojaponské čítanie *sen* a používa sa aj v Číne.

Čítanie znakov

Preberanie znakov z Číny a ich postupná aplikácia na japonský jazyk spôsobili vznik relatívne komplikovaného systému čítania znakov. Znaky sa čítajú dvoma spôsobmi: sinojaponským a japonským.

Sinojaponské čítanie je japonským napodobením pôvodne čínskeho zvuku, ktorý prislúchal k danému znaku v čase, keď ho Japonci prebrali z Číny. V japončine sa označuje termínom *onjomi* 音読み (skrátene *on* 音). Vzhľadom na to, že znaky sa do Japonska dostávali v rôznych obdobiach a z rôznych oblastí Číny, ten istý znak môže mať niekoľko rozličných sinojaponských čítaní.¹⁶

¹⁶ Halpern (1995: 54a – 55a) popri štyroch základných druhoch sinojaponských čítaní: *kanon*

Japonské čítanie znaku *kunjomi* 訓読み (skrátene *kun* 訓) vzniklo ako dôsledok interpretovania čínskych znakov pomocou pôvodných japonských výrazov, ktoré mali rovnaký význam ako daný znak. Dané japonské výrazy sa postupne stali neoddeliteľnou súčasťou týchto znakov, až sa začali považovať za ich štandardné čítania.

Pri štúdiu japonského jazyka sa preto pri mnohých znakoch stretávame s niekoľkými sinojaponskými a niekoľkými japonskými čítaniami. Zatiaľ čo učebnice písma uvádzajú ku každému znaku približne 1 – 5 čítaní, obsiahle výkladové slovníky¹⁷ ich uvádzajú oveľa viac. Halpern (1995: 54a) dokonca tvrdí, že v extrémnych prípadoch majú znaky viac ako sto čítaní a pri znaku 生 je ich dokonca viac než dvesto.

Znaky a slovná zásoba

V japončine jeden znak môže predstavovať len jedno slovo, napríklad *asa* 朝 [ráno], ale slová sú často zložené z dvoch, troch, aj viacerých znakov, pričom sa spolu kombinujú ich rôzne čítania. Napríklad dvojznakové zloženiny môžu byť kombináciou čítaní *on* – *on* (*u-ten* 雨天), *kun* – *kun* (*ama-gumo* 雨雲), *on* – *kun* (*mai-asa* 毎朝), ale aj *kun* – *on* (*ča-kai* 茶会).¹⁸ Aj keď je pravdou, že sa preferuje kombinovanie čítaní *on* – *on* a *kun* – *kun*, s úplnou istotou sa na to nemôžeme spolie-

漢音, *goon* 吳音, *tóon* 唐音 a *kanjóon* 慣用音, uvádza ešte ďalšie tri: *čúon* 中音, *gaion* 外音 a *waon* 和音. Čítanie *kan* (pôvodne *han*) sa do Japonska dostalo v 7. – 8. st. Je najfrekvencovanejšie a je založené na výslovnosti používanej počas dynastie *Tang* v severozápadnej Číne. Pri znaku 行 je to čítanie *kó*. Čítanie *go* (pôvodne *wu*) pochádza z oblasti *Wu* a do Japonska sa dostalo v 6. – 7. st. spolu s budhistickými textami. Preto sa aj najčastejšie používa pri budhistických termínoch. Pri znaku 行 je to čítanie *gjó*. Čítanie *tó* (pôvodne *tang*) preniklo do Japonska medzi 13. st. a obdobím Edo. Je založené na výslovnosti používanej počas dynastie *Song* a neskôr. Používa sa prevažne na vypožičané technické termíny. Pri znaku 行 je to čítanie *an*. Čítanie *kanjó* vzniklo chybnou výslovnosťou niektorého pôvodného čítania, ale pre jeho rozšírenie sa stalo všeobecne akceptovaným. Takým je napríklad čítanie *ricu* pre znak 立. Čítanie *ču* je sinojaponským čítaním vychádzajúcim z modernej čínštiny, napríklad zriedkavé čítanie *čan* pri znaku 莊. Čítanie *gai* vychádza z iného cudzieho ako čínskeho jazyka, napríklad čítanie *sentó* pre znak 仙 vo význame slova cent. A nakoniec čítanie *wa* je čítanie, ktoré vzniklo v Japonsku ako *onjomi* pre domáce japonské znaky, napríklad čítanie *dó* pre znak 働.

¹⁷ Napríklad znakový výkladový slovník *kandžigen* 漢字源.

¹⁸ Pri príkladoch kombinácií *on* – *kun* a *kun* – *on* sme zámerne zvolili kombinácie zo znakov, ktoré majú oba druhy čítaní, sinojaponské aj japonské.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

hať. Aby sme japonské slovo vedeli správne prečítať, musíme najprv spojenie „slovo – grafická podoba“ poznať.

Špeciálnou kategóriou slovnjej zásoby sú nepravidelné čítania, pri ktorých sa slovo zapisuje dvoma alebo viacerými znakmi, no číta sa úplne inak, ako by sme na základe štandardných čítaní jeho znakov predpokladali. Takéto spôsoby zápisu sa opierajú o význam použitých znakov bez ohľadu na ich čítanie. Napríklad dospelý človek *otona* 大人 (spojenie znakov s významami *veľký* a *človek*) alebo vidiek *inaka* 田舎 (spojenie znakov s významami *polia* a *domy*).

Radikál

Spomínali sme, že prvé dve kategórie znakov, piktogramy a symboly, ktoré obsahujú základné znaky, sa v zložených znakoch stávajú dôležitou významovou zložkou. Významová zložka znaku, podľa ktorej sa v súčasnosti znaky klasifikujú do slovníkov, sa označuje pojmom radikál. V súčasných japonských znakových slovníkoch sa stretávame so systémom 214 radikálov¹⁹ a ich približne 150 variantov (Halpern 1995: 1769). Radikály môžu v zložitejších znakoch vystupovať vo svojej pôvodnej znakovkej podobe alebo v zjednodušených podobách (variantoch) typických pre určitú pozíciu v znaku. Pozícia mnohých radikálov v rámci zložených znakov býva konštantná. Podľa pozície rozlišujeme sedem druhov radikálov.²⁰ Každý radikál a každý jeho variant má svoje osobitné pomenovanie podľa toho, z akého znaku je odvodený a v akej pozícii sa používa.²¹

¹⁹ Pôvodné čínske dielo *Výklad významov základných a vysvetlenie štruktúry zložených znakov* zradňuje znaky podľa 540 determinatívov (Uher 2008). V roku 1716 bol v Číne vydaný slovník 康熙字典 *kóki džiten* (po čínsky *kangxi ziadan*), v ktorom bol počet radikálov zredukovaný na 214 (Halpern 1995: 1769).

²⁰ Radikál v pozícii vľavo sa nazýva *hen* 偏, vpravo *cukuri* 旁, hore *kanmuri* 冠, dole *aši* 脚, hore a súčasne vľavo *tare* 垂, vľavo a súčasne dole *njó* 繞 a radikál, ktorý znak obkolesuje z ľava i zprava (prípadne súčasne z troch strán), patrí do skupiny *kamae* 構.

²¹ Napríklad *srdce kokoro* 心 sa v znaku *láska opačných pohlaví* 恋 nachádza v spodnej časti znaku v pôvodnej podobe; v znaku *hlboko ľutovať* 憾 je vo forme *riššinben* 亻, ktorý sa používa vždy na ľavej strane znakov a súčasne na pravej strane dolu ho vidíme v pôvodnej podobe; a nakoniec v znaku *vrúčne milovať/zbožňovať* 慕 je vo forme *šitagokoro* použíwanej v spodnej časti zložených znakov.

Radikál ako významová zložka znaku má veľký význam pre chápanie etymológie znaku. Etymológia znaku je nesporne veľkou pomocou na jeho lepšie zapamätanie, keď s ním študent prichádza prvý raz do kontaktu. Radikál tiež slúži pri vyhľadávaní znaku v slovníku. Ale musíme konštatovať, že obidve tieto funkcie radikálu sú v súčasnosti do istej miery narušené.

V Číne aj v Japonsku došlo po druhej svetovej vojne k výraznému zjednodušovaniu znakov. Toto zjednodušovanie prebiehalo v obidvoch krajinách nezávisle od seba, čo spôsobilo, že v súčasnosti niektoré pôvodne rovnaké znaky píšu Číňania a Japonci odlišným spôsobom.²² Zjednodušením zápisu znaku sa neraz stalo, že pôvodný radikál zo znaku celkom vypadol.²³ Zjednodušenie zápisu niektorých znakov nám v súčasnosti, žiaľ, sťažuje rýchle vnímanie ich etymológie a jej štúdium sa preto neraz stáva časovo náročným procesom.

Halpern (1995: 106a – 107a) uvádza sedem úskalí vyhľadávania v slovníku podľa radikálu: 1. radikál a jeho variant majú niekedy odlišný počet črt, a preto bez predchádzajúceho štúdia systému radikálov nemusí byť ľahké ho identifikovať (napríklad voda *mizu* 水 a jej ľavý variant *sanzui* 氵); 2. niektoré radikály sú na prvý pohľad navzájom veľmi podobné (porovnaj *hakogamae* 𠂇 a *kakušigamae* 𠂇); 3. niektoré radikály vplyvom zjednodušovania zápisu znakov zo znakov úplne zmizli, ale stáva sa, že sú zaradené podľa pôvodného radikálu; 4. znak často obsahuje niekoľko elementov, ktoré sú radikálom a hľadajúci je nútený si vybrať (napríklad 副, 福); 5. znak, ktorý je sám ra-

²² V Japonsku prebehli dve zásadné reformy. Prvá v roku 1946, keď vláda vydala zoznam znakov *tójó kandži* 当用漢字, v ktorom obmedzila bežné používanie znakov na 1 850. Tieto znaky mali slúžiť na každodenné používanie vo verejnom živote (v masmédiách, pri kontakte úradov s občanmi, vo verejných publikáciách a pod). Pokus o prvú štandardizáciu postupne sprevádzali rôzne dodatky a úpravy spočívajúce vo vymedzení súboru znakov pre základné školy, vypúšťanie mnohých čítaní a zjednodušovanie zápisu znakov. V roku 1981 došlo k druhej zásadnej úprave, spočívajúcej vo vydaní zoznamu 1 945 znakov, tzv. *džójó kandži* 常用漢字 [Všeobecne používané znaky], ktorý je rešpektovaný až dodnes. Je to penzum znakov, ktoré by mal ovládať študent po skončení strednej školy. V rámci neho je vymedzený súbor znakov pre výučbu na základných školách s názvom *kjóiku kandži* 教育漢字 obsahujúci 1 006 znakov.

²³ Napríklad znak s významom *zoradiť (sa)* 並 sa pôvodne písal 並 (spojenie dvoch znakov pre *stát*). Ako však vidieť z jeho novej podoby, radikál 立 z neho celkom vypadol a dnes ho nájdeme zaradený pod iným radikálom (napríklad Halpern pri ňom uvádza radikál s významom jeden *iči* 一).

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

dikálom, v sebe môže obsahovať elementy, ktoré sú tiež radikálom (napríklad vidieť *miru* 見); 6. radikál sa niekedy ťažko identifikuje (napríklad radikál *ocu* 乙 v znaku 也) 7. radikál sa niekedy nachádza v nepredvídateľnej pozícii (napríklad pri znaku 和 je radikálom *kuči* 口, hoci by sme skôr predpokladali, že je to *nogihen* 禾).

Napriek týmto faktom považujeme štúdium systému radikálov za užitočné a potrebné aj z hľadiska porozumenia etymológii znaku, aj z hľadiska jeho významu pri vyhľadávaní v znakových slovníkoch.

2. Výučba japonského písma

V druhej časti sa zameriame na to, ako si v priebehu štúdia japonského jazyka na univerzite v slovenskom prostredí efektívne osvojiť 1 945 *džójó kandži*, ktoré sú potrebné, aby sa človek v japonskej spoločnosti mohol pokladať za gramotného (t. j. bez väčších problémov dokázal čítať dennú tlač, študovať odbornú literatúru a písomne komunikovať po japonsky). Predstavíme existujúce metodické postupy a budeme analyzovať študijnú literatúru z hľadiska štruktúry jej výkladových častí a použitých metodických postupov. Pokúsime sa pritom odpovedať na otázky, ako optimálne rozvrhnúť znaky do jednotlivých etáp štúdia, akú študijnú literatúru v tej ktorej etape používať, čo vo výklade znakových učebníc často chýba a kde je priestor na tvorbu nových študijných materiálov, ktoré by slovenskému študentovi osvojovanie znakov uľahčili.

Ktoré znaky sú predmetom štúdia?

V rámci výučby japonského jazyka vo svete (vrátane krajín, kde sa nepoužíva znakové písmo) sa predpokladá, že študent si počas štúdia po pokročilú úroveň osvojí 1 945 znakov (*džójó kandži*). Tie boli v roku 1981 stanovené japonskou vládou ako približný rozsah bežne používaných znakov vo verejnej komunikácii. Zároveň je to penzum, ktoré by mal ovládať každý uchádzač o vysokoškolské štúdium na japonskej univerzite. Aj populárna medzinárodná skúška z japonského

jazyka *Japanese Language Proficiency Test* (ďalej len JLPT) predpokladá na zvládnutie najvyššej úrovne skúšky *ikkjú 1級* [prvá úroveň] znalosť približne 2 000 znakov.²⁴ Preto cieľom kurzov o japonskom písme realizovaných v rámci študijného programu Japonský jazyk a medzikultúrna komunikácia je práve osvojenie si *džójó kandži*.

Štúdium japonského písma je rozvrhnuté do desiatich kurzov v rámci piatich rokov. Programy Japonský jazyk a medzikultúrna komunikácia, pozostávajú zo štvorročného bakalárskeho a dvojročného magisterského stupňa štúdia (spolu šesť rokov štúdia v dvoch stupňoch vysokoškolského štúdia).²⁵ V prvých štyroch rokoch bakalárskeho stupňa si študent osvojuje vyše 1 500 znakov,²⁶ a v prvom ročníku magisterského štúdia ukončuje štúdium všetkých *džójó kandži*, znalosť ktorých mu v plnej miere umožňuje čítať tlač, študovať japonskú literatúru potrebnú na napísanie diplomovej práce alebo pokračovať v štúdiu či výskume priamo v Japonsku. Pravdaže, pri štúdiu pôvodnej literatúry sa v závislosti od konkrétnej oblasti študent stále stretáva s neznámymi znakmi. Tie by však vzhľadom na vypestovanú schopnosť samostatne študovať nemali už preňho predstavovať väčšie bremeno.

Približné navrhované rozdelenie znakov do jednotlivých kurzov počas piatich rokov štúdia znázorňuje Tabuľka 1. Vyplýva z nej, že v každom semestri sa preberie približne 200 znakov. (Výnimkou je prvý semester, na začiatku ktorého sa určitý priestor venuje správne osvojeniu slabičných abecied *hiragany* a *katakany*.) Priemerné penzum 200 znakov za semester je odvodené zo skúsenosti, že študent je schopný osvojiť si v priebehu jedného týždňa približne 16 – 20 znakov,

²⁴ Zvládnutie prvej úrovne JLPT zvyknú japonské univerzity vyžadovať od zahraničných uchádzačov o riadne štúdium na ich fakultách (nemáme na mysli štúdium určené zahraničným študentom v rámci medziuniverzitných výmen a iných jednoročných štipendijných pobytov).

²⁵ Do akademického roku 2004/05 sa štúdium nedelilo na bakalársky a magisterský stupeň, ale išlo o šesťročné magisterské štúdium, ktoré zanikne v auguste 2010. Od akademického roku 2005/06 je možné študovať len v novom systéme rozdelenom na bakalársky (štyri roky) a magisterský stupeň (dva roky).

²⁶ Prieskumy Štátneho výskumného ústavu japonského jazyka hovoria, že približne 1000 znakov pokrýva 94 % znakov používaných v novinách. Napríklad učebnica *Kanji in Context* (Nishiguchi – Kono 1994) rozdelená do 6 úrovní pokrýva prvými 4 úrovňami 1420 znakov a do 5. a 6. úrovne zaraďuje znaky používané zriedkavo. Preto považujeme znakovú zásobu 1500 – 1550 znakov pre bakalársky stupeň štúdia za dostatočnú.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

pričom výučba v jednom semestri trvá 13 – 14 týždňov. Približne 200 znakov považujeme preto za optimálny počet na jeden semester.

Tabuľka 1**Orientačné rozdelenie 1 945 džójó kandži do 10 kurzov japonského písma**

kurz	ročník/ semester	hod. dotácia za týždeň	počet znakov	celkový počet prebraných znakov
Japonské písmo 1 Etymológia znakov 1	1/ZS ²⁷ 2	4	<i>hiragana,</i> <i>katakana,</i> 150 znakov	150
Japonské písmo 2 Etymológia znakov 2	1/LS ²⁸	4	2200 znakov	350
Japonské písmo 3	2/ZS	4	200 znakov	550
Japonské písmo 4	2/LS	4	200 znakov	750
Japonské písmo 5	3/ZS	1	200 znakov	950
Japonské písmo 6	3/LS	1	200 znakov	1150
Japonské písmo 7	4/ZS	1	200 znakov	1350
Japonské písmo 8	4/LS ²⁹	1	200 znakov	1550
Znaky v kontexte 1	1/ZS ³⁰	1	200 znakov	1750
Znaky v kontexte 2	2/LS	1	195 znakov	1945

Ako ilustruje Tabuľka 1, v prvých dvoch rokoch štúdia je v osnovách venovaných štúdiu znakov viac priestoru, aby mal študent dostatočný čas vytvoriť si celkový obraz o písme, mohol študovať systém radikálov a etymológiu znakov, osvojil si správne princípy poradia črt, naučil sa pracovať so znakovými slovníkmi a pod. Od tretieho roka sa osvojovanie znakov stáva predovšetkým samostatným štúdiom, pričom

²⁷ ZS = zimný semester

²⁸ LS = letný semester

²⁹ posledný semester bakalárskeho študijného programu

³⁰ prvý semester magisterského študijného programu

v osnovách je ponechaná jedna vyučovacia hodina venovaná pravidelnému testovaniu znakovkej a slovnej zásoby a konzultáciám.

Metodika výučby a študijná literatúra

Osvojenie si slabičných abecied *hiragany* a *katakany* nepredstavuje pre žiadneho študenta vážnejšie bremeno a dá sa zvládnuť v priebehu niekoľkých týždňov. Preto sa ďalej budeme venovať len problematike efektívneho štúdia znakov. Čo v prípade osvojovania si znakov rozumieme pojmom efektívny? V literatúre sa často uvádza, že pri štúdiu znakov si musí študent osvojiť ich *čítanie, tvar a význam*. Z pohľadu efektívneho štúdia je však takéto konštatovanie len čiastočnou pravdou. Ak by sme znaky vnímali len ako grafický zápis nejakého významu, ktorý sa číta určitým spôsobom, ešte sme ďaleko od schopnosti ich správneho používania v kontexte celého jazyka. Naším cieľom je osvojiť si znaky tak, aby sme s ich pomocou dokázali čítať a písať ucelené texty a písomne komunikovať. Efektívne osvojovanie znakov preto nevnímame len ako memorovanie ich čítaní, zápisu a významu. Je to proces úzko spätý so štúdiom slovnej zásoby a schopnosťou ju správne používať v kontexte. Majúc na pamäti tento cieľ sa pokúsime o reflexiu doterajších skúseností výučby japonského písma.

Doterajší prístup k výučbe znakov

V súčasnosti výučba písma prebieha približne podľa modelu znázorneného v Tabuľke 1, t. j. štúdium *džójó kandži* je rozvrhnuté do piatich rokov štúdia. Znak sa vždy preberajú v rámci samostatného predmetu, aby mali študenti možnosť ich vnímať ako súčasť jazyka, ktorej je možné venovať sa systematickým spôsobom. Prax ukazuje, že pre študentov z krajín, kde sa znakové písmo nepoužíva, je model samostatnej výučby písma, ktorá je do istej miery oddelená od ostatných jazykových predmetov, efektívnejší.

Ako študijná literatúra sa používajú učebnice vydané v Japonsku, ktoré zohľadňujú najnovšie trendy vo výskume výučby znakového pís-

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

ma cudzincov. Spočiatku sa na začiatočnickej a mierne pokročilej úrovni uplatnila učebnica *Japanese Writing System* (Alfonso 1989), ktorú neskôr nahradila učebnica *Basic Kanji Book* (Kano 1998) a od mierne pokročilej až pokročilej úrovne zasa *Kanji in Context* (Nishiguchi – Kono 1994). Všetky tieto učebnice zabezpečovali systematické štúdium a postupné rozširovanie znakovkej zásoby. Za nevýhodu ich aplikácie v osnovách kurzov však považujeme fakt, že medzi nimi a základným študijným materiálom neexistuje priame prepojenie.³¹ Nazdávame sa, že predovšetkým na začiatočnickej úrovni, kde je študent vystavený veľkému množstvu nových informácií, je to vážny nedostatok. Z tohto dôvodu odporúčame v budúcnosti zaradiť do osnov začiatočnickeho kurzu študijnú literatúru, ktorá zabezpečí prepojenie so znakovou a slovnou zásobou v základnom materiáli. V súčasnosti túto podmienku spĺňa učebnica *Minna no nihongo šokjú I, II: kandži* (Nishiguchi 2001).

Na mierne pokročilej a pokročilej úrovni sa v minulosti používal aj dvojdielny súbor učebníc *Intermediate Kanji Book 1, 2* (Kano 1993, 2001). Napriek pozoruhodnej koncepcii učebnice, ktorá výrazne prispieva k systemizácii znakov a slovnej zásoby, sme pri zavedení jej prvého dielu do osnov postrehli výrazné problémy v akceptácii materiálu zo strany študentov. V určitej etape štúdia sme preto učebnicu úplne prestali používať. Jednou z príčin bolo práve chýbajúce prepojenie štúdia znakov so štúdiom reálnych textov v rámci kurzov čítanie. Druhá príčina však spočívala v nevhodnosti metodického postupu tejto učebnice pre mierne pokročilú jazykovú úroveň. Tento problém podrobnejšie analyzujeme ďalej.

V záujme prepojenia štúdia znakov so študijným materiálom používaným v ostatných kurzoch sme na mierne pokročilej a pokročilej úrovni niekedy postupovali aj tak, že sa pri štúdiu písma nepoužívala samostatná učebnica. Systematicky sa preberali a testovali znaky v súčinnosti so základnou učebnicou, ktorá sa v danom štádiu používala pri čítaní textov a gramatických výkladoch. Výhodou tohto spôsobu bolo

³¹ Od roku 2000 sa ako základná študijná literatúra začiatočnickeho kurzu používa učebnica 3A Corporation (1998) *みんなの日本語初級1,2 Minna no nihongo šokjú I, 2* [Japonský jazyk pre všetkých, začiatočnicke úroveň, 1. a 2. diel] Tokyo: 3A Corporation.

prepojenie predmetov písmo a čítanie (a do určitej miery aj počúvania, konverzácie a tvorby textov), čo pre študentov predstavovalo menšiu záťaž, keďže sa mohli koncentrovať na znaky a slovnú zásobu v rámci identického materiálu. Za nevýhodu však pokladáme neexistenciu uceleného výkladu k preberaným znakom, ktorá komplikovala prípravu na strane vyučujúceho a študentov. Vzhľadom na to, že v preberanom materiáli sa nepamätalo na to, že by študent z neho mohol študovať aj znaky, bolo treba informácie o neznámych znakoch dopĺňať. Ďalšie nedostatky tohto spôsobu súviseli s obmedzenou slovnou zásobou ku každému znaku. Aj keď sme slovnú zásobu v rámci kurzu písmo ku každému znaku dopĺňali, študent sa pri štúdiu koncentroval predovšetkým na výrazy použité v texte. To spôsobilo, že čítania znaku a s ním spojené nové slová, ktoré sa v danom texte nevyskytli, si študent osvojoval ťažšie. Preto o nich nemožno predpokladať, že by sa stali súčasťou jeho aktívnej slovnej zásoby.

Analyza učebníc a metodických postupov

Študenti v rámci 5 rokov štúdia japonského písma absolvujú nielen všetky *džójo kandži*, ale ich precvičovaním samostatne, ako aj v rámci ostatných jazykových kurzov si osvoja nemalé množstvo slovnej zásoby. No napriek systematickému štúdiu a neustálemu testovaniu rozširovanej znakovkej a slovnej zásoby stále vnímame v reálnom výkone študentov určité nedostatky. Spočívajú predovšetkým v nedostatočnom premieňaní pasívnej slovnej zásoby na aktívnu, v systemizácii slovnej zásoby, v neschopnosti vnímať jej jemné významové odtiene a správne ju používať v kontexte.

Preto sme považovali za potrebné opäť sa zamyslieť nad zefektívnym spôsobu výučby znakov a optimálnym zaradovaním študijnej literatúry do osnov. Riešenie sme hľadali v celkovej analýze dostupnej študijnej literatúry. Pri skúmaní jej koncepcie sme posudzovali tieto kritériá:

- či je znaková učebnica oddelená a nezávislá od základnej študijnej literatúry, alebo je s ňou prepojená,

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

- pre akú jazykovú úroveň je učebnica koncipovaná (začiatočník, mierne pokročilý, alebo pokročilý),
- ktoré znaky obsahuje,
- v akom poradí znaky prezentuje,
- ktoré informácie o znakoch študentovi sprostredkúva
- a aký metodický postup na osvojenie znakov a slovnej zásoby volí.

Výsledky analýzy zhrnieme podľa jednotlivých bodov.

Učebnice pre začiatočníkov sú väčšinou koncipované tak, aby sa mohli preberať súčasne so základnou jazykovou učebnicou. K všetkým analyzovaným učebniciam používaným od začiatočníckej úrovne (Alfonso 1989, Kano 1998 a Nishiguchi 2001) v čase ich vzniku existovala základná jazyková učebnica. Niekedy však pozorujeme jav, že hoci sa jazyková učebnica už prestala používať, znaková učebnica, ktorá k nej bola vytvorená, sa používa naďalej, nezávisle od základnej jazykovej učebnice. Je síce pravda, že znaky preberané na začiatočníckej úrovni sú takmer vo všetkých znakových učebniciach identické. Ale treba brať do úvahy, že sa uvádzajú v rôznom poradí a môžu prezentovať inú slovnú zásobu, ako je slovná v základnej učebnici. Len vzájomné prepojenie obidvoch učebníc študentovi umožní sústrediť sa na rôzne aspekty jazyka na podobnom učebnom materiáli, čím sa zníži miera jeho záťaže. Preto sa domnievame, že aspoň na začiatočníckej úrovni je vhodnejšie voliť študijnú literatúru tak, aby obidva materiály boli prepojené.

Pri mierne pokročilej a pokročilej úrovni je vzhľadom na veľkú rôznorodosť študijnej literatúry a veľkú diferenciaciu jazykových predmetov ťažšie zabezpečiť prepojenie znakového materiálu so základnou študijnou literatúrou. Možno sa vybrať dvoma cestami: študovať znaky z preberaných textov (tie však často neobsahujú nijaký výklad k znakom, nesystematizujú ich a neponúkajú cvičenia zamerané na ich osvojovanie), alebo na samostatnej študijnej literatúre primárne venovanej znakom študovať znaky paralelne s ostatnými predmetmi. Ako vyplynulo aj z našich skúseností, obidva spôsoby majú svoje výhody a nevýhody. Rozhodnutie sa pre ten ktorý spôsob úzko súvisí s výberom metodického postupu výučby, ktorý je predmetom ďalšej analýzy.

Pri koncipovaní a analýze učebníc sa ďalej stretávame s otázkou zoradovania znakov. Známym je napríklad prístup zoradenia znakov výlučne podľa ich frekvencie výskytu (Tokuhiko 2008a). Časté sú aj také prístupy, pri ktorých sa znaky viac-menej zoradené podľa frekvencie výskytu rozdelia na menšie podskupiny, v rámci ktorých sa zoradujú podľa iných kritérií: spolu sa uvádzajú znaky súvisiace s nejakým konceptom (čas, poloha, farba a pod.), znaky podobné (obsahujúce rovnaký radikál, alebo znaky ľahko zameniteľné), znaky vyjadrujúce jeden slovný druh (adjektíva, slovesá pohybu), znaky tvoriace spolu ľahko zapamätateľné slová a pod. Takéto prístupy v množinách prezentovaných znakov využívajú napríklad Nishiguchi – Kono (1994) alebo Kano (1998). Pozoruhodný výskum prezentovala Vorobeva (2008), ktorá sa domnieva, že do popredia treba postaviť kritérium jednoduchosti a znaky prezentovať od jednoduchých k zložitejším, využívajúc pritom etymológiu a význam najjednoduchších štruktúrnych jednotiek znaku (nielen radikálov). Nevýhodou tohto prístupu môže byť, že sa študent v ranom štádiu naučí niektoré znaky, s ktorých použitím sa stretne zriedka.³² Nespornou výhodou však je, že si uvedomí význam všetkých štruktúrnych jednotiek, čo mu umožní efektívne vnímať sémantické súvislosti a pomocou nich si odvodzovať a pamätať významy znakov.

Ďalším predmetom analýzy je, akú množinu informácií učebnice o znaku ponúkajú. V literatúre sa všeobecne uvádzajú tri základné informácie, ktoré sa študent musí naučiť: *čítanie*, *forma* a *význam*. Ich ovládanie znamená, že vieme znak prečítať, samostatne napísať a dokážeme pochopiť, čo je ním napísané. Ale až keď tieto tri atribúty analyzujeme podrobnejšie, berúc do úvahy aj potrebu ich efektívnej aplikácie v podobe čítania a aktívneho písania textov, zistíme konkrétnu množinu potrebnej informácie o každom znaku.

Osvojením *čítania* znaku primárne rozumieme osvojenie *sinojaponského* a *japonského čítania*. V prípade japonského čítania je zároveň dôležité uvedomenie si koreňa slova, ktorý sa zapisuje znakom a časti,

³² Napríklad znak 乙, ktorý má len jednu črtu a súčasne je radikálom, sa podľa prístupu Vorobevy dostane medzi prvé preberané znaky. Jeho reálne používanie je však veľmi zriedkavé. Preto ho v učebniciach, ktoré pri zoradovaní znakov berú zreteľ na frekvenciu ich výskytu, nájdeme skôr na konci. Napríklad v Tokuhiko (2008a) je to znak číslo 1 509 a v učebnici *Kanji in Context* (Nishiguchi – Kono 1994) je to znak číslo 1 908 patriaci do poslednej 6. úrovne.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

ktorá sa zapisuje *hiraganou*.³³ Ako sme už uviedli, v zložených slovách sa navzájom spájajú rôzne čítania znakov. Preto nestačí poznať len čítanie samotného znaku, ale spolu s ním je dôležité naučiť sa, ako sa číta v tom ktorom slove, prípadne aké sú jeho *nepravidelné čítania*. Osvojovanie znaku je teda úzko spojené s osvojovaním *slovnej zásoby*. Poznanie slovnej zásoby zasa nemá pre efektívne používanie jazyka žiaden význam, keď je slovo uvádzané v osamotenej podobe. Aby sme vedeli slová efektívne používať, musíme poznať ich *kontext* – s akými inými slovami sa často viažu a ako sa používajú v celých vetách. Podnetný návrh v tomto smere prezentovali Mikuni – Komori (2008). V učebniciach znakov od mierne pokročilej úrovne odporúčajú ku každému slovu v rámci slovnej zásoby uvádzať okrem príkladových viet aj frekventované slovné spojenia. Takto sa študent veľmi rýchlo oboznamuje s kontextom slova, v ktorom sa znak používa, čo smeruje k jeho efektívnemu osvojeniu.

Osvojením *formy* znaku máme na mysli schopnosť znak správne napísať. S tým sú úzko spojené ďalšie dva atribúty: *poradie* a *počet črt*. Každý znak má presne dané poradie črt, ktoré je dôležité zachovávať, aby bol znak čitateľný a zrozumiteľný. Schopnosť črtu spočítať je zasa dôležitá na to, aby sme vedeli znak vyhľadať v slovníku. Pri osvojovaní formy hrá veľmi dôležitú úlohu aktívne používanie ruky. Neustálym precvičovaním zápisu znaku rukou sa prehlbuje pamäťová stopa. Každý Japonec alebo študent japonského jazyka na základe skúsenosti vie, že keď znaky dlhšie nepíše rukou, po čase ich nie je vôbec schopný napísať, hoci pri čítaní textu ich vie správne identifikovať.

Význam znaku zasa úzko súvisí s jeho *etymológiou*. Ak je prezentovaná etymológia znaku, jeho význam sa dá ľahšie zapamätať. S tým súvisí aj vyznačenie *radikálu* znaku, ktorý je pre pochopenie etymológie dôležitým prvkom. Neraz sa tiež stáva, že znak sa vyskytuje v slovách, ktoré sa dajú rozdeliť do niekoľkých významových okruhov. Z tohto dôvodu je pre primárne osvojovanie znakov dôležité uvádzať aj ich zovšeobecnené *klúčové významy*, aj konkrétnejšie významové okruhy³⁴, aby sa študent v spleti viacerých významov nestratil.

³³ Zápis ohýbaného sufíxu *hiraganou* nazývame *okurigana* 送り仮名.

³⁴ Systém klúčových významov a významových okruhov do hĺbky spracoval a aplikoval Halpern (1995).

Študijná literatúra, ktorá si kladie za cieľ poskytnúť fundovaný výklad znakov, by preto mala o každom znaku obsahovať minimálne takúto množinu informácií:

1. vyobrazenie znaku,
2. znázornenie poradia črt,
3. počet črt,
4. čítanie *on*,
5. čítanie *kun*,
6. nepravidelné čítanie,
7. radikál,
8. etymológia znaku (ak nie je možné uviesť pôvodnú etymológiu, alebo je etymológia ťažko zrozumiteľná, môže to byť aj mne-motechnická pomôcka),
9. kľúčový význam (najlepšie v materinskom jazyku študenta),
10. významové okruhy (najlepšie v materinskom jazyku študenta),
11. niekoľko príkladov často používanej slovnej zásoby spolu s jej čítaním,
12. preklad slovnej zásoby (najlepšie do materinského jazyka študenta),
13. kontext slovnej zásoby (a. časté slovné spojenia, b. príkladová veta).

Takáto koncepcia výkladovej učebnice znakov má určité črty slovníka a zodpovedá znakovému metodickému postupu, ktorý predstavujeme ďalej.

Keď podrobne analyzujeme výkladovú časť dostupných znakových učebníc, zistíme, že niektoré dôležité informácie o znaku v nich často chýbajú (pozri Tabuľka 2). Sú to najmä: radikál, etymológia, viaceré významové okruhy znaku a kontext slovnej zásoby vo forme častých slovných spojení. Na druhej strane v niektorých učebniciach nachádzame ďalšie doplnkové informácie, ktoré môžu byť pri štúdiu pre študenta zaujímavou referenciou. Ide napríklad o informáciu, do ktorej úrovne skúšky JLPT znak patrí (Kano 2001; Tokuhiko 2008a), ako je zaradený v systéme štúdia japonských základných škôl, alebo či ide o znak často používaný v menách ľudí (Tokuhiko 2008a) a pod.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

Tabuľka 2

Prehľad informácií, ktoré učebnice o znakoch poskytujú/neposkytujú³⁵

učebnica	poskytnutá informácia	neposkytnutá informácia
<i>The Japanese Writing System</i>	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 (pri niektorých znakoch), 9, 11, 12, 13b	7, 8, 10, 13a
<i>Minna no nihongo šokjú I, II: kandži</i>	1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13b	3, 6, 7, 8, 13a, 10, 13a
<i>Basic Kanji Book 1, 2</i>	1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 12, 13b	7, 8, 10, 13a
<i>Kandži, goi ga jowai anata e</i> ³⁶	–	–
<i>Intermediate Kanji Book 1</i>	1, 2, 3, 4, 5, 7 (výklad znakov je zoradený podľa radikálov, nie podľa lekcií), 9, 11, 12, 13b	8, 10, 13a
<i>Intermediate Kanji Book 2</i>	1, 3, 4, 5, 6, 9, 11, 13b	2, 7, 8, 10, 12, 13a
<i>Kanji in Context</i>	1, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 13a, 13b	2, 7, 8, 9, 10
<i>Kandži 2100</i> ³⁷	1, 2, 3, 4, 5, 6 (ak je frekventované), 7, 8 (v menej používaných znakoch áno), 9, 10 (len v japončine), 11, 12 (preklad je len k prvým trom slovám), 13b	6, 8, 9, 10 (chýba preklad), 12 (pri 5. – 8. slove sa preklad neuvádza), 13a

³⁵ Čísla v stĺpcoch zodpovedajú číslam, pod ktorými sú informácie zoradené na predchádzajúcej strane.

³⁶ Učebnica nemá výkladový charakter, obsahuje len nápadité cvičenia a slúži na opakovanie základných znakov.

³⁷ Celý názov pozri pod Tokuhira 2008a.

Učebnice znakov sa od seba líšia aj použitím rôznych metodických postupov. Kobayashi (2008: 300 – 305) uvádza štyri druhy postupov, ktorých aplikáciu sleduje v osnovách dostupných znakových učebníc. Ide o znakový,³⁸ situačný,³⁹ tematický⁴⁰ a funkčný postup.⁴¹ Každý z týchto postupov má svoje opodstatnenie a každý z nich možno považovať za vhodný v určitej fáze štúdia.

Kobayashi nielen informuje, ktorá učebnica na trhu využíva ten ktorý postup, ale analyzuje a zdôvodňuje, ktorý sa z pohľadu kognitívnej psychológie javí ako vhodný pre tú či onú jazykovú úroveň študenta a aký je jeho efekt pri osvojení a systemizácii slovnej zásoby. Analýzu štyroch spomenutých postupov sumarizuje takto (Tabuľka 3):

Tabuľka 3 Porovnanie metodických postupov pri štúdiu znakov z pohľadu kognitívnej psychológie (Kobayashi 2008: 303)

metodický postup	potreba predchádzajúcich vedomostí	záťaž na kogníciu	abstraktnosť SZ ⁴²	spresňovanie SZ	systemizácia SZ
znakový	nízka – vysoká	nízka	nízka – vysoká	nízka	nízka
situačný	nízka – vysoká	nízka	nízka	stredná	nízka
tematický	stredná	stredná	stredná – vysoká	stredná	stredná
funkčný	vysoká	vysoká	vysoká	vysoká	vysoká

Tento cenný výskum nám pomáha prehodnotiť doterajší prístup k zaradovaniu študijnej literatúry do jednotlivých kurzov o japonskom písme. V rámci štúdia japonského písma sa na Katedre východoázijskej

³⁸ Znakový postup je postup, pri ktorom sa študuje každý znak samostatne, pričom sa osvojuje jeho čítanie, forma, význam a príslušná slovná zásoba. Je vhodný pre všetky úrovne štúdia, najmä pre začiatočníkov. Na pokročilých úrovniach vyhovuje študentom, ktorí sa chcú každý znak učiť zvlášť a mať o ňom ucelenú informáciu. Jeho slabou stránkou je však nedostatočné rozširovanie slovnej zásoby na vyšších úrovniach štúdia a obmedzená možnosť vnímať vzťahy medzi slovami naprieč slovnou zásobou (Kobayashi 2008: 300 – 303).

³⁹ Situačný postup vyučuje znaky podľa výskytu slovnej zásoby v daných situáciách (napríklad nákupy, banka a pod.). Je vhodný tam, kde sú o konkrétnej situácii potrebné detailné informácie. Nie je však vhodný na systemizáciu slovnej zásoby a neposlúži ani na osvojovanie si abstraktných pojmov na mierne pokročilej a pokročilej úrovni (Kobayashi 2008: 300 – 303).

⁴⁰ Tematický postup ponúka znaky slovnej zásoby súvisiacej s konkrétnou témou. Patrí sem aj zoskupovanie znakov, ktoré súvisia s rovnakým významovým konceptom (napríklad čas, poloha

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

ských štúdií FiF UK doteraz využívali viac-menej tri zo spomínaných postupov výučby znakov: znakový, tematický a funkčný. Zaradovanie študijnej literatúry v určitých štádiách štúdia súviselo predovšetkým s jej dostupnosťou a jej základnou koncepciou, t. j. pre akú úroveň štúdia bola koncipovaná. Napriek presvedčeniu, že pracujeme s tou najmodernejšou študijnou literatúrou a že ju do vyučovacieho procesu zaradíme vhodným spôsobom, t. j. v štádiu, pre ktoré je určená, pozorovali sme u študentov niekoľko problémov. Súviseli predovšetkým s nedostatočnou systemizáciou a aktivizáciou preberanej slovnéj zásoby, s neúmerným zabúdaním už prebraných znakov, prípadne neakceptovaním študijného materiálu s odôvodnením, že je príliš náročný. Dôvody, prečo sa tak stalo, nachádzame práve v Kobayashiovej (2008) uvedenej analýze metodických postupov. Na to, aby sme spomínané problémy vedeli vysvetliť a nájsť pre ne riešenia, najprv analyzujeme, aké metodické postupy u nás dostupná študijná literatúra využíva (Tabuľka 4).

Z Tabuľky 4 je zrejmé, že najčastejšie sa v učebniciach využíva znakový postup, ktorý preferuje postupné štúdium všetkých znakov spolu s ucelenou informáciou o každom jednom znaku. Logicky sa tento postup uplatňuje aj v rámci našich kurzov. No vo vyučovacom procese sme pozorovali, že hoci študenti prejdú procesom postupného osvojovania si všetkých 1 945 *džójó kandži*, vo vyššom štádiu jazykovej úrovne nemožno hovoriť o dostatočnej systemizácii slovnéj zásoby a schopnosti ju aktívne a správne používať v kontexte. Na toto úskalie znakového postupu upozorňuje aj Kobayashi (2008: 303).

---

a pod.). Vďaka tomu, že je jednoduché uvedomiť si súvis medzi podobnou slovnou zásobou, je tematický postup efektívny pri osvojovaní si detailných rozdielov v termínoch, ujasňovaní si abstraktných pojmov a systemizácii slovnéj zásoby. Ale keďže sa pri ňom už vyžaduje istá znalosť znakov, pre začínajúceho študenta predstavuje záťaž a je vhodný až od mierne pokročilej úrovne (Kobayashi 2008: 300 – 303).

⁴¹ Funkčný postup sa sústreďuje na funkcie slovnéj zásoby, združuje slová s podobným významom a učí ich rozlišovať a správne používať v kontexte. Predpokladá vysokú znalosť znakov a slovnéj zásoby a kladie dôraz na jej detailné rozlišovanie a systemizáciu. Z pohľadu kognície predstavuje pre študenta vysokú záťaž, a preto je vhodný až na pokročilej úrovni (Kobayashi 2008: 300 – 303).

⁴² SZ = slovná zásoba

Tabuľka 4
Charakteristika učebníc znakov z hľadiska metodických postupov

učebnica	použitý metodický postup	autormi predpokladaná jazyková úroveň študenta	vhodná úroveň študenta vzhľadom na použitý metodický postup
<i>The Japanese Writing System</i>	znakový	začiatočník – pokročilý	začiatočník – pokročilý
<i>Minna no nihongo šokjū I, II: kandži</i>	znakový	začiatočník	začiatočník – pokročilý
<i>Basic Kanji Book 1, 2</i>	znakový	začiatočník	začiatočník – pokročilý
<i>Kandži, goi ga jowai anata e</i>	tematický (+ funkčný) ⁴³	mierne pokročilý	mierne pokročilý
<i>Intermediate Kanji Book 1</i>	funkčný	mierne pokročilý – pokročilý	pokročilý
<i>Intermediate Kanji Book 2</i>	tematický	mierne pokročilý – pokročilý	mierne pokročilý – pokročilý
<i>Kanji in Context</i>	znakový	mierne pokročilý – pokročilý	začiatočník – pokročilý
<i>Kandži 2100</i> ⁴⁴	znakový	mierne pokročilý – pokročilý	začiatočník – pokročilý

Poučnou skúsenosťou z doterajšej výučby znakov je zaradenie učebnice *Intermediate Kanji Book 1* v treťom ročníku štúdia, čiže na mierne pokročilej úrovni, pre ktorú je učebnica koncipovaná, ako pokračovanie začiatočnickeho kurzu *Basic Kanji Book 1, 2*. Spomínali sme, že napriek veľmi zaujímavej koncepcii *Intermediate Kanji Book 1*

⁴³ Funkčný postup je v predmetnej učebnici použitý len v 4 z 33 lekcii (Lekcia 4 – 7), pričom v učebnici sa využíva len základná slovná zásoba preberaná na začiatočnickej úrovni. Domnievame sa preto, že táto učebnica z hľadiska použitého postupu spĺňa predpoklady jazykovej úrovne, pre ktorú bola vytvorená.

⁴⁴ Celý názov pozri pod Tokuhiko 2008a.

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

sa jej zaradenie do osnov predmetu v danom štádiu stretlo s výraznou nevôľou študentov. Považovali ju za príliš náročný materiál a štúdium znakov sa pre nich stalo neprimeranou záťažou. Keď si však uvedomíme, že učebnica využíva funkčný metodický postup s vysokým nárokom na predchádzajúce vedomosti a vysokou záťažou z pohľadu kognície, reakcia študentov prestane byť prekvapujúcou. Predmetná učebnica so svojim metodickým postupom zachádzajúcim do prílišných detailov a odtieňov slovnej zásoby jednoducho nie je pre mierne pokročilú úroveň štúdia vhodná. Ale na pokročilej úrovni, keď má už študent osvojenú bohatú znakovú a slovnú zásobu a obsah lekcí môže vnímať bez väčšej záťaže, môže byť táto učebnica veľmi hodnotným materiálom na systemizáciu slovnej zásoby a uvedenie si jemných rozdielov v jej používaní.

Dá sa povedať, že sme pri vedení štúdia znakov do určitej miery využívali aj tematický postup, a to na mierne pokročilej a pokročilej úrovni. Bolo to vtedy, keď sa znaky preberali a testovali v súčinnosti s učebnicou, ktorá sa v danom štádiu používala pri čítaní textov a gramatických výkladoch. Ale vzhľadom na to, že ďalšie cielené cvičenia na rozširovanie a aktivizovanie slovnej zásoby v rámci danej témy sa už nerobili, domnievame sa, že nedošlo k dostatočnej systemizácii slovnej zásoby v rámci jednotlivých tém.

Záver

Na záver zhrnieme niekoľko návrhov na úpravu spôsobu výučby znakov v jednotlivých kurzoch japonského písma tak, aby reflektovali najnovšie odborné poznatky aj naše praktické skúsenosti. Zároveň sa zamyslíme, kde je potreba a priestor na tvorbu slovenskej študijnej literatúry a prečo.

Odporúčania do budúcnosti

Z metodického pohľadu sa javí ako optimálne zvoliť vhodnú kombináciu znakového a tematického (a prípadne funkčného) postupu

a tieto postupy uplatňovať so zreteľom na aktuálnu úroveň študenta a existenciu/neexistenciu vhodnej študijnej literatúry. Aj Kobayashi (2008) upozorňuje, že hoci sa tematický postup z pohľadu kognitívnej psychológie zdá na mierne pokročilej a pokročilej úrovni veľmi prínosný, je ešte málo prebádaný a v študijnej literatúre sa zatiaľ uplatňuje len v malej miere. Z tohto dôvodu sa zatiaľ prikláňame k aplikácii znakového postupu počas celého obdobia štúdia. Vďaka tomu, že tento postup je vhodný pre všetky jazykové úrovne a zároveň existujúca študijná literatúra koncipovaná na jeho základe obsahuje všetkých 1 945 *džójó kandži*, zabezpečuje jej zaradenie do osnov potrebnú kontinuitu osvojovania znakov.

Na druhej strane sa však domnievame, že je potrebné reflektovať nové prístupy k výučbe, ktoré môžu pomôcť efektívne slovnú zásobu systemizovať a vnímať detailné rozdiely v jej používaní v rámci kontextu. Preto predbežne navrhujeme študijnú literatúru s tematickým postupom⁴⁵ vo vyučovacom procese testovať, prípadne ju študentovi odporučiť na samostatné štúdium. Testovaním rozumieme napríklad:

a) zaradenie cvičení s konceptovými mapami do kurzov Japonské písmo, Čítanie japonských textov, Čítanie novinových textov alebo Tvorba textov a pod.⁴⁶ Práca s konceptovými mapami môže študentovi pomôcť triediť a systemizovať slovnú zásobu, rozširovať ju a osvojovať si na nej nové znaky;

b) zaradenie učebnice *Kandži, goi ga jowai anata e* (Atachi 2001) na konci začiatočnickej a začiatku mierne pokročilej úrovne, aby mal študent možnosť systemizácie osvojených znakov a slovnej zásoby na materiáli s odlišným prístupom, než na aký bol dovtedy zvyknutý;⁴⁷

c) zaradenie učebnice *Njúsú de fujasu džókjú e no goi, hjógen*⁴⁸ do predmetu Čítanie novinových textov v zimnom semestri 4. ročníka

⁴⁵ Kobayashi (2008: 304) vníma minimálne tri rôzne druhy tematického postupu: 1. konceptový (systemizovanie znakov a slovnej zásoby týkajúcich sa rovnakého konceptu), 2. žánrový (štúdium slovnej zásoby na konkrétnych témach: politika, vzdelávanie, životné prostredie a pod.) a 3. postup s využitím živého materiálu (napríklad novinových textov).

⁴⁶ Podrobnejšie o používaní konceptových máp pri rozširovaní znakov a slovnej zásoby pozri Tokuhira (2008b).

⁴⁷ Učebnica obsahuje a na základe konceptového tematického postupu systemizuje 350 základných znakov. Preto je vhodné ju použiť pri prechode zo začiatočnickej na mierne pokročilú úroveň.

⁴⁸ Kiyama, Mika (2007): *Njúsú de fujasu džókjú e no goi, hjógen* ニュースで増やす上 級への

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

a prepojenie tohto predmetu so systematickým štúdiom znakov pokročilej úrovne;

d) odporúčenie študentom pokročilej úrovne samostatnú prácu s literatúrou *Intermediate Kanji Book 1, 2* s cieľom rozšíriť slovnú zásobu a spresniť kontext jednotlivých výrazov;⁴⁹

e) zváženie intenzívnejšieho prepojenia kurzov písma s ostatnými jazykovými kurzami – predovšetkým kurzami čítania a tvorby textov;

f) zváženie rozšírenia hodinovej dotácie kurzu písma o 1 hodinu týždenne na mierne pokročilej a pokročilej úrovni, aby sa znaky nielen pravidelne testovali, ale existoval priestor aj na cvičenia zamerané na systemizáciu slovnej zásoby a jej správne používanie v kontexte.

Priestor pre tvorbu novej študijnej literatúry

Na Slovensku neexistuje žiadna pôvodná učebnica japonského písma alebo znakový slovník, ktoré by sprostredkúvali význam japonských znakov a slovnej zásoby do slovenského jazyka. V slovenských podmienkach sa pri štúdiu japonského jazyka vo veľkej miere využívajú slovníky a študijná literatúra v angličtine, v menšej miere v nemčine alebo češtine. Používanie tretieho jazyka pri štúdiu spôsobuje časovú záťaž a mnohokrát aj nedorozumenia vyplývajúce z nesprávneho pochopenia anglického, nemeckého alebo dokonca českého výrazu. Považujeme preto za žiaduce v čo najkratšom možnom čase študentovi sprístupniť študijnú literatúru v slovenskom jazyku. Priestor na to vidíme predovšetkým v rámci využívania znakového postupu. Výkladová učebnica znakov s podrobne štruktúrovanou množinou informácie o každom znaku alebo výkladový znakový slovník by mohli byť prvým druhom študijnej literatúry, ktorá by zaplnila toto prázdne miesto.

語彙・表現 [Rozširovanie slovnej zásoby pokročilej úrovne prostredníctvom správ]. Tokyo: ALC. Do tejto učebnice sme v čase písania štúdie mali možnosť nahliadnuť len prostredníctvom internetu.

⁴⁹ Treba mať pri tom na pamäti, že tento pár učebníc využíva metodické postupy v opačnom poradí, t. j. tematický postup vhodný od mierne pokročilej úrovne využíva až druhý diel, zatiaľ čo funkčný postup vhodný na pokročilej úrovni sa uplatňuje už v prvom dieli. Preto sa nazdávame, že je vhodnejšie celý materiál študovať až na pokročilej úrovni.

Literatúra

- ALFONSO, Anthony (1989): *The Japanese Writing System: A Structural Approach. Unit I,II,III*. 6. vyd. Tokyo: LL. Center of Applied Linguistics, Sophia University.
- ATACHI, Akiko 足立章子 et. al. (2001): *Kandži, goi ga jowai anata e* 漢字・語彙が弱いあなたへ [Znaky a slovná zásoba pre tých, ktorým to nejde ľahko]. Tokyo: Bonjinsha.
- GOTTLIEB, Nanette (1995): *Kanji politics: Language Policy and Japanese Script*. London, New York: Kegan Paul International.
- HALPERN, Jack (1995): *New Japanese – English Character Dictionary*. 5. vyd. Tokyo: Kodansha.
- KANO, Chieko et. al. (1998): *Basic Kanji Book 1, 2, 3*. vyd. Tokyo: Bonjinsha.
- KANO, Chieko et. al. (1993): *Intermediate Kanji Book 1*. Tokyo: Bonjinsha.
- KANO, Chieko et. al. (2001): *Intermediate Kanji Book 2*. Tokyo: Bonjinsha.
- KAWAGUCHI, Yoshikazu 川口義一 – KANO, Chieko 加納千恵子 – SAKAI, Junko 酒井順子 (1995): *Nihongo kjóši no tame no kandži šidó aidea bukku* 日本語教師のための漢字指導アイデアブック [Kniha nápadov ako učiť znaky pre učiteľov japonského jazyka]. Tokyo: Sotakusha.
- KOBAYASHI, Yoshiko 小林由子 (2008): „Čúdzókjú nihongo gakušúša o taišó to šita kandži gakušú širabasu no kentó 中上級日本語学習者を対象とした漢字学習シラバスの検討 [Skúmanie metodických postupov štúdia znakov študentov japonského jazyka na mierne pokročilej a pokročilej úrovni].“ In: *Japanese Language Education in Europe 13. The Proceedings of the 13th Japanese language Symposium in Europe 27-29 August 2008*. Oxford: Association of Japanese Language Teachers in Turkey, The Association of Japanese Teachers in Europe, s. 300 – 305.
- KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef (1996): *Jazyky sveta v priestore a čase*. 2. vyd. Bratislava: Veda, 1996.
- NISHIGUCHI, Koichi 西口光一 et. al. (2001): *Minna no nihongo šokjú I, II: kandži. みんなの日本語初級1, 2* 漢字 [Japonský jazyk pre každého, začiatočnícka úroveň, 1. a 2. diel: znaky] 3. vyd. Tokyo: 3A Corporation.
- NISHIGUCHI, Koichi 西口光一 – KONO, Tamaki 河野玉姫 (1994): *Kanji in Context*. Tokyo: The Japan Times.
- TAKAMIZAWA, Hajime 高見澤孟 – IKEDA, Yuko 池田悠子 (1996): *Hadzimate no nihongo kjóiku 1* [Nihongo kjóiku no kiso čišiki] はじめての日本語教育・1 [日本語教育の基礎知識] [Úvod do výučby japončiny]

Reflexia spôsobu výučby japonského písma v slovenskom prostredí

- ako cudzieho jazyka 1 [Základy výučby japončiny]]. Tokyo: Asuku Kodansha.
- TAKEBE, Yoshiaki 武部良明 (1991): *Kandži no ošiekata: Nihongo o manabu hikandžikei gaikokudžin no tame ni* 漢字の教え方 日本語を学ぶ非漢字系外国人のために [Spôsob výučby znakov: pre cudzincov, ktorí sa učia japonský jazyk a nepochádzajú z prostredia, kde sa znaky používajú]. 2. vyd. Tokyo: ALC.
- TOKUHIRO, Yasuyo 徳弘康代 (2008a): *Nihongo gakušú no tame no joku cukau džun kandži 2100* 日本語学習のためのよく使う順 漢字2100 [2100 znakov na štúdium japonského jazyka zoradených podľa frekvencie používania]. Tokyo: Sanseido.
- TOKUHIRO, Yasuyo 徳弘康代 (2008b): „Gainen čizu o močiita kandži goi gakušú 概念地図を用いた漢字語彙学習 [Štúdium znakov a slovnej zásoby s použitím konceptových máp].“ In: *Japanese Language Education in Europe 13. The Proceedings of the 13th Japanese language Symposium in Europe 27-29 August 2008*. Oxford: Association of Japanese Language Teachers in Turkey, The Association of Japanese Teachers in Europe, s. 271 – 274.
- UHER, David (2008): „Determinativ „božský“ ve Výkladu významu základních a vysvětlení struktury složených znaků.“ In: *Studia Orientalia Slovaca*, roč. VII. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 97 – 109.
- VOROBĚVA, Galina ヴォロビョワ・ガリーナ (2008): „Kandži no bunkai to kósei jóso no keirjóteki bunseki ni motozuita gakušú kandži no saiteki na keišucu džundžo no kaiacu 漢字の分解と構成要素の計量的分析に基づいた学習漢字の最適な掲出順序の開発 [Vývoj optimálneho zoradenia znakov na štúdium na základe ich dekompozície a štatistickej analýzy znakových elementov].“ In: *Japanese Language Education in Europe 13. The Proceedings of the 13th Japanese language Symposium in Europe 27-29 August 2008*. Oxford: Association of Japanese Language Teachers in Turkey, The Association of Japanese Teachers in Europe, s. 58 – 65.

Reflection on the Teaching Methodology of the Japanese Writing System in Slovakia**S u m m a r y**

The article is divided into two parts. In the first part we characterize the Japanese writing system with a focus on the way how Japanese characters are classified according to their etymology, on its complicated system of reading and on the way how new words are compounded by combining various characters. We stress the importance of studying radical system in order to understand the etymology and meanings of characters in depth. In the second part the methodology of teaching the Japanese characters is discussed. We introduce how the Japanese writing system is taught at the Department of East Asian Studies at Comenius University in Bratislava considering our experience. Further we analyse several teaching material with a special focus on those parts providing an explanation of each character and on the basic syllabus used throughout the whole textbook. On the basis of this analysis, we make certain suggestions how to improve the concept of teaching Japanese characters. The main suggestions concern testing new exercises and textbooks which adopt the thematic syllabus instead of the often applied single-character syllabus from the intermediate level. Also, we recommend a new explanatory textbook or a character dictionary, which would contain meanings of characters and a vocabulary in the Slovak language, should be published for the benefit of Slovak students of Japanese.

